

Zəngəzur: qədim tarixdən soraq verən zəngin irs

Batabat yaylağında qurulmuş "Zəngəzur" çadırı nələr söylədi?

Bu ilin 21 – 23 iyununda Naxçıvan Azərbaycan Respublikası Prezidenti Səlahiyyəti Nümayəndiliyinin, Naxçıvan Dövlət Universitetinin, Təhsil Nazirliyinin və Qərbi Azərbaycan İcmasının birgə təşkilatçılığı ilə keçirilən II "Qərbi Azərbaycana qayıdış" festival-konqresi də bu qədim türk yurdu ilə bağlı tarixi həqiqəti – siyasi və mədəni ismarıqları 11 tarixi mahalın zəngin milli-mənəvi irsi və bu gün də yaşadılan adət-ənənələri təmsalində çatdırırdı. Bu irimiqyaslı elmi-kültüvi aksiyanın əks-sədasi geniş və təsirli olduğu kimi, önemi də davamlıdır.

Qərbi Azərbaycanın beşaddımlığında yerləşən cənnətmisal Batabat yaylağından festival formatında start götürən bu möhtəşəm təntənə 37 ildən bəri əlimiz yətməyən 11 mahalımızın şərifinə qurulmuş rəmzi çadırlarda və onların ətrafında canlandırılan etno-mədəni irsin təqdimatı ədalətli bir deportasiyanı bütün həqiqətləri ilə dünyaya yenidən nişan verdi. Aksiya bir daha göstərdi ki, zaman-zaman əzəli torpaqlarından qovulmuş və kütləvi soyqırımlarına məruz qalmış bir diyarın indiki nəsiləri öz yurdlarına qayıtmaq üçün səfərbər vəziyyətdədir. Nəhayət, dünya bu gerçəyi görməli, zəruri qayıdışın ləyaqətlə gerçəkləşməsinə dəstək-ləməlidir.

Bu il ikinci dəfə keçirilən festival-konqresin təqdimat strukturunda mədəni dəyərlərin tam şəkildə yerləşdirilərək təqdimatı, sözün əslində, elə tam Azərbaycan xalqının milli dəyərlərindən qaynaqlanan haqq səsinin ifadəsinə xidmət edirdi. Niyə məhz milli dəyərlər? Ona görə ki, milli adət-ənənəsi, dəyərləri olan xalq qədimdir, köklüdür, onun tarixi uludur! Bu baxımdan milli dəyərlərin müstəsna bir sevgi ilə, bir o qədər də diqqətli, qədim etnik köklər üstündə boy

göstərən təqdimatları xalq diplomatiyasının müstəqil dövlətimizin Qərbi Azərbaycanla bağlı siyasətinə çox vacib və önəmli dəstək qazandırdı. Konqres-festivalın təşkilatçıları dönmədən başlayaraq son günə qədər böyük əks-səda yaradılmasını nəzərdə tutmuşdu və belə də oldu.

Konqres-festivalın təşkilində və təqdimatında muxtar respublikanın müvafiq idarə və təşkilatları ilə yanaşı, ölkənin digər bölgələrinin yaxından iştirakı, Köməyi onun ikinə qat uğurlu keçməsinə təmin etdi.

Belə ki, hər bir rayona, eləcə də müvafiq idarə və təşkilata Qərbi Azərbaycanın bir tarixi mahalının adını daşıyan 11 ehtişamlı çadırın qurulması həvalə olunmuşdu. Hər bir çadırın da bəzənməsi, uyğun şəkildə təqdim edilməsi özəllikləri ilə diqqətçəkən olmalı və zəngin təəssürat yaratmalı idi.

"Zəngəzur" çadırının hamisi Ordubad rayonu idi. Zəngəzur mahalının milli-mənəvi alemini təcəssüm etdirən bu rəmzi çadırın ərşəyə gəlməsinə əvvəldən məsuliyyət və həvəslə yanaşan Ordubad Rayon İcra Hakimiyyətinin diqqət, qayğısı ilə ərəzidən müvafiq şəxslər hazırlıq işlərinə cəlb edildi. Azərbaycanlılardan ibarət bir komanda isə Batabat yaylağında çadırın təşkilində çox fəal iştirak etdi. Xatırladaq ki, konqres-festivalın ən önəmli yönələrindən biri də bu ərəfədə əslən Zəngəzur və Dərələyəzdən olan gənclərin toy mərasiminin təşkilatı oldu.

"Zəngəzur" çadırı oğlan evi,

xəbər verən dəyərlər kəsb etməsi də dərhal diqqət çəkirdi.

Çadırda və onun ətrafındakı etnoqrafik təqdimatda Azərbaycan türklərinin qədim fəlsəfi dünyagörüşünü ifadə edən deyim və atalar sözlərinin yaranmasına səbəb olmuş mədəni dəyərlər, tarixi kolorit olduqca təsirli idi: "Örən nə qədər uzun olsa, gəlib doğanaqdan keçər" – əşyalar içərisində doğanaq və örən diqqəti cəlb edirdi. Eləcə də deportasiya zamanı Ordubad rayonuna gələn soydaşlarımız, əsasən qadınlar öz körpələrini daşımaq üçün belə, çiyninə salınan səbətərdən istifadə ediblər. Yerli əhəlidən gəlmələri fərqləndirmək üçün onlara zarafatla "arxa səbətə gələnlər" deyilib. Qeyd edək ki, bu ifadə müəyyən qədər gülüş, əzizləmə xarakteri daşması ilə yanaşı, həm də məlum deportasiyanın baş verdiyi tarixi və bu dövrdə insanların keçdiyi iztirablı yolları da özündə mühafizə edir.

Bundan başqa, etnoqrafik əşyaların içərisində bir maraq doğurmanı da toxum saxlamaq üçün balqabaqdan hazırlanmış qabdır. Balqabağın içi oyularaq qurudulur, onda uzun illər müxtəlif toxumlar saxlanırdı. Ümumiyyətlə, belə əşya və vasitələr Qərbi azərbaycanlıların öz yurdları ilə bağlı yaddaşın qorunmasında mədəni saxlanıcı rol oynayırdı. Bu maddi və mənəvi dəyərlər onların yurda qayıdış yollarına işıq saçır, zəngəzuruları doğma ocaqlara səsləyir.

Elə bu baxımdan da çadırın içərisində toplaşmış zəngəzur qadınlar öz mədəni-mənəvi dəyər faktları olan bayatı və həxişləri olduqca kövrək və nisgilli bir ahənglə ifa edirdilər. Hər bir belə örnəyin özündə də Ordubad rayonu və Zəngəzur mahalı, ümumilikdə, Qərbi Azərbaycan

III iştirakçı:

Bu dağ o dağa baxar, Altından bulax axar. Heyif qaçqın gözdərim Beyvəfa Vətənə baxar.

"Qərbi Azərbaycana qayıdış" festival-konqresin ən ümdə və diqqətçəkən məqamlarından olan toy mərasimini həxişlə folklor örnəklərinin ifası daha da sevilən etmişdi. Bu örnəklər, onu yaradan xalqın mədəni və mənəvi, eləcə də köklü dünyagörüşünü ifadə edən dəyərli faktlardır. Digər mahalları çadırlarında həxişlə ifası müşahidə olunsa da, Zəngəzur çadırının xanımları bu örnəklərin təqdimatı ilə hamını heyran qoydular:

I dəstə:

Dəyirmanın mavinnan, hakuşqa, Su gəlir sərnağınnan, hakuşqa. Mənim balaca yarım, hakuşqa, Gəlir kəklik avinnan, hakuşqa.

II dəstə:

Qara toyuq qaz kimin, hakuşqa, Qanaddarı saz kimin, hakuşqa. Gah yeriyir, gah durur, hakuşqa, Nişanı qızdar kimin, hakuşqa.

I dəstə:

Su ilanı oleydim, hakuşqa, Bankalara dolaydım, hakuşqa. Orda duran oğlanın, hakuşqa, Nişanımsı olaydım, hakuşqa.

mədəni dəyərlərinin oxşarlıq və fərqləri öz ifadəsini tapırdı. Vətən həsrəti ilə çalılıb-çağırılan zəngəzurular böyük bir ümidə də köklənmişdilər:

I iştirakçı:

Arazi keçən də var, Suyunu içən də var. Tutmuyun Vətən adın, Üreyi keçən də var.

II iştirakçı:

Zəngəzurun yastı yolu, Su gəldi, basdı yolu. İstəyirəm duram gələm, Gavırrar kəsdi yolu.

yaşam tərzi baxımından da olduqca doğmadır. Hazırda rayonun bir çox kəndlərində Qərbi azərbaycanlılar yaşayırlar.

Qərbi azərbaycanlıların yığcam yaşadıqları Parağa kəndinin qaçqın əhalisi festivalda fəallıq nümayiş etdirirdi. Günümüzdə də bu kəndin əhalisi tərəfindən müxtəlif mövsüm və məişət mərasimi zamanı icra edilən atüstü oyunlar qədim mədəniyyət tariximizin dəyərli örnəkləridir. Və "Çövkən" oyununu festival-konqres zamanı icra edilən atüstü oyunlar qədim mədəniyyət tariximizin dəyərli örnəkləridir. Və "Çövkən" oyununu festival-konqres zamanı icra edilən atüstü oyunlar qədim mədəniyyət tariximizin dəyərli örnəkləridir. Və "Çövkən" oyununu festival-konqres zamanı icra edilən atüstü oyunlar qədim mədəniyyət tariximizin dəyərli örnəkləridir.

Oyunun maraqlı gedişatı hamının ruhunu oxşayır, gözəl əhvali-ruhiyyə, köklü vətənsəverlik duyğularının coşmasını tam şərtləndirirdi. Oyunun diqqətçəkən gedişatı var idi: Atılırlar milli bayrağımız "Bayatı-Şiraz" sədası altında meydana daxil oldular. "Cəngi" havasının sədası altında iki dəstəyə ayrılaraq oyuna başladılar. Əllərində dəyənək topu bir-birlərinə ötürərək təyin olunmuş qayıya doğru vurdular. Qayda belədir ki, at hərəkətdə ola-ola dəyənəklə topu vurmaq olar. Əks halda gedişat pozulmuş sayılır. Oyunda qalib gələn komanda alqışlandı.

Yallı qruplarının təqdimatında Qərbi azərbaycanlıların bu gün də sevrək

icra etdikləri "Üçayaq", "İrəvanı" yallıları mərasimə yüksək coşğu gətirdi. Eləcə də Qərbi azərbaycanlılardan ibarət iki aşıq Bəylər Məmmədov və Balay Xudaverdiyev Zəngəzur mövzulu həvalələri onları dinləyənlərdə vətən həsrətini daha da alovlandırdı, bununla yanaşı, Qərbi Azərbaycana qayıtmaq yolundakı mübarizə ruhlu həvalələrlə insanlarda ruh yüksəkliyini artırdı.

Ümumiyyətlə, bu təqdimatlar insanların vətən nisgilliyini bir daha ovudur, yaxın gələcəyin qayıdışına ümidləri gücləndirirdi. Qərbi Azərbaycan torpaqları bu insanların tarixi dedə-baba torpaqlarıdır. Və bu torpaqlara geri dönerək orada etnik-mədəni düşüncədən formalaşan yaşam tərzi ilə ömür sürmək onların ana südü qədr olar haqlarıdır.

"Qərbi Azərbaycana Qayıdış" festival-konqresin ən əhəmiyyətli yönələrindən biri də dərin və etnik mədəniyyətə malik olan xalqın haqq səsinin dünyaya çatdırılmasıdır. Bu və aparılan siyasətə dəstək olaraq qaçqın soydaşlarımızın öz əzəli torpaqlarına geri dönəcəyi tarixi günləri yaxınlaşdırmaqdır. Bu festival-konqres bir daha bəyan etdi ki, Qarabağ torpaqlarımız 30 il düşmənlə işğalında olanda hamımız Qarabağlı idik, bu gün isə soydaşlarımız Qərbi Azərbaycana dönməyə hər birimiz Qərbi Azərbaycanlıyıq!

Aytən CƏFƏROVA, AMEA Naxçıvan Bölməsinin dosenti, Qərbi Azərbaycan İcmasının Ordubad nümayəndəsi